

Onderzoek met geweer om de schouder

REPORTAGE

Groningse archeologen van het Arctisch Centrum zoeken tijdens de Nederlandse pool-expeditie op Spitsbergen naar sporen van Russische jagers uit de achttiende en negentiende eeuw. Iedereen aan boord mag meehelpen.

MAAIKE BORST

EDGEØYA Op de toendra zit D66-politica Stientje van Veldhoven op haar knieën. Om de meter neemt ze een schepje van 5 centimeter diep uit de grond en stopt het onderste laagje in een plastic zakje. Op het zakje schrijft ze, met ijskoude vingers, de coördinaten. Dan schuifelt ze door, langs het meetlint, naar de volgende monsterplek.

Van Veldhoven is archeoloog voor een dag. Ze helpt de Groningse archeologen van het Arctisch Centrum tijdens de SEES-expeditie met hun onderzoek bij de overblijfselen van een hut van Pomoren, Russische jagers die in de achttiende en negentiende eeuw op Spitsbergen zaten.

De politica wordt bewaakt door Frigga Kruse, archeoloog met een geweer om de schouder. Dertien uur lang, van tien uur 's ochtends tot elf uur 's avonds, scant ze de omgeving op ijsberen.

'Fysiek fit en in staat om een geweer te dragen'. Die eisen zullen niet vaak gesteld worden bij een vacature voor een archeoloog. Maar voor een arctisch archeoloog die onderzoek doet op Spitsbergen zijn het noodzakelijke eigenschappen.

Met veel plezier wordt er onderzoek gedaan op Spitsbergen. FOTO DVHN

'Dat is ouderwetse archeologie, alleen kijken naar gebouwen'

De schepjes grond die Van Veldhoven neemt zijn fosfaatmonsters, een techniek die op Spitsbergen nog nauwelijks is toegepast. Mensen en dieren laten met plas, poep en bloed fosfaatsporen na die honderden jaren later terug te vinden zijn. Op Kapp Lee op Edgeøya hebben de archeologen in twee dagen een site van 26 bij 26 meter bemonsterd - dat zijn 729 schepjes grond. Hier op Kraussbukta, ook op Edgeøya, doen ze een stuk van 12 bij 12.

Kruse onderzoekt de menselijke invloed op de ecologie van Spitsbergen, het effect vooral op walvissen, walrussen, ijsberen en poolvossen in de afgelopen 400 jaar. Sarah Dresscher doet promotieonderzoek specifiek naar de Pomoren.

Die Pomoren zijn waarschijnlijk

naar Spitsbergen gestuurd nadat Peter de Grote in Nederland onder de indruk was geraakt van de walvisvaart. Opgravingen op de plekken waar Pomoren hebben gezeten zijn al decennia geleden gedaan. Maar de Groningse archeologen willen meer weten.

„Als je mij vraagt wat ik de hele dag doe, geef ik je toch ook geen foto van mijn huis?“, zegt Kruse. „Dat is ouderwetse archeologie, alleen kijken naar gebouwen. Wij zoeken sporen van activiteiten.“

Dat kan dus een spoor zijn van een Pomor die even stond te plassen naast de hut, de merg uit een rendierbot zoog of een walrus afslachtte – walvissen waren er door de intensieve vangst in de eeuw daarvoor langs de kusten van Spitsbergen al bijna niet meer te vinden.

De SEES-expeditie is voor de Groningse archeologen een bescheiden aanvulling op hun onderzoek. Ze gebruiken de expeditie vooral om contacten te leggen met wetenschappers uit andere disciplines – het netwerken dat een belangrijk achterliggend doel is van expeditieleider

Maarten Loonen. „In Nederland ben ik gewend om te werken met paleologen, geologen, biologen“, zegt Dresscher. „Maar hier op Spitsbergen gebeurt dat nog heel weinig omdat er zo veel nationaliteiten werken en iedereen geld krijgt uit andere potjes.“

Daarnaast laten ze zo veel mogelijk mensen meehelpen - 'community archeology' heet dat. Doel is het

publiek bewust te maken van cultureel erfgoed waar ze vaak onnadenkend overheen lopen. Kruse: „Ik kan het niet allemaal beschermen. Dat moeten de mensen uiteindelijk zelf doen.“

Stientje van Veldhoven, die vroeger altijd archeoloog wilde worden vindt dit, op haar knieën monsters nemend, de mooiste dag van de expeditie.